КЛЮЧОВІ ФУНКЦІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

БОЛІЛИЙ Олександр Петрович - здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 342.9
DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2022.4.43

Аргументовано, що функції – це обумовлені завданнями практичні напрямки діяльності підрозділів внутрішньої безпеки НПУ. Зважаючи на доволі значну кількість функцій, для кращого сприйняття їх змістовної спрямованості, останні запропоновано поділити на декілька груп, окремі з яких мають особливе значення для профілактики правопорушень. Так, до першої групи віднесено функції з протидії правопорушенням, що вчиняються поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції, що порушують встановлені законодавством зобов'язання щодо належного виконання ними своїх обов'язків, а також неупередженого додержання прав та свобод громадян. А відтак, такі функції спрямовані на запобігання внутрішньо системної дискредитації НПУ. Другу групу складають функції з недопущення негативного впливу на працівників НПУ з боку інших осіб. Функції, об'єднані в цьому блоці, протидіють зовнішній дискредитації роботи Національної поліції та її посадових осіб. Таким чином, обидва виділені блоки функцій включають в себе заходи із профілактики порушення встановленого правопорядку в діяльності НПУ.

Зроблено висновок про те, що профілактична діяльність є неодмінним елементом практично кожної із названих груп функцій підрозділів внутрішньої безпеки. Вона має реалізуватися: в антикорупційному напрямку роботи; в протидії перешкоджанню реалізації працівниками поліції своїх законодавчо обґрунтованих повноважень, зокрема в тих, що посягають на права та свободи людини, на кшталт порушення принципу рівності, неправомірного спричинення фізичних обмежень, фізичного чи морального насильства з боку працівників поліції, тощо; у забезпеченні дотримання спеціального правового режиму доступу до інформації та службових приміщень тощо.

Ключові слова: функції, завдання, підрозділи, внутрішня безпека, Національна поліція України.

Постановка проблеми

Діяльність Національної поліції України є надзвичайно важливою з точки зору забезпечення законності та правопорядку у суспільстві, а також забезпечення та захисту законних прав, свобод людини і громадянина. Поліція є основною ланкою у системі правоохоронних органів, яка безпосередньо взаємодіє із суспільством, реагує на виклики та забезпечує стабільність у державі. Ефективність її роботи впливає на рівень довіри громадян до державних інституцій, формує відчуття безпеки та справедливості в суспільстві. А відтак, важливо забезпечити законність та правопорядок безпосередньо у внутрішній роботі поліції. Саме для реалізації останнього завдання і створено підрозділи внутрішньої безпеки, які в процесі своєї діяльності виконують низку важливих функцій.

Стан дослідження

Окремі проблемні питання, пов'язані із забезпеченням діяльності Національної поліції України, у своїх наукових працях розглядали:

О.М. Бандурка, Н.Т. Гончарук, М. В. Джафарова, О.Ю. Дрозд, В.Ю. Кікінчук, А.М. Клочко, Р.С. Мельник, Б. Б. Мельниченко, О.М. Музичук та багато інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, в науковій літературі фактично неопрацьованим є питання дослідження функцій підрозділів внутрішньої безпеки Національної поліції України.

Мета та завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб надати характеристику ключовим функціям підрозділів внутрішньої безпеки Національної поліції України. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: з'ясувати сутність поняття «функція»; здійснити аналіз норм чинного законодавства, яке регулює діяльність підрозділів внутрішньої безпеки; виділити коло функцій, які останні виконують.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в ній дістав подальшого опрацювання теоретичний підхід щодо характеристики ключових функцій підрозділів внутрішньої безпеки Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу

Тлумачним словником «функція» визначається, як: явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь [1, с. 653]. Отже, функції в загальному розумінні є формою діяльності, певним призначенням суб'єкта.

Підрозділи внутрішньої безпеки реалізують свої функції в межах здійснення правоохоронної функції держави. При цьому Національна поліція України реалізує правоохоронну функцію держави в особливій притаманній їй формі в межах та порядку, визначеними чинним законодавством України, а саме: реалізація правоохоронної функції держави Національною поліцією України здійснюється за трьома основними напрямами: правотворчому, виконавчо-розпорядчому та практично-правоохоронному [2, с. 12]. Саме поєднання виконавчо-розпорядчого та практично-правоохоронного напрямків є превалюючим в правоохоронній діяльності підрозділів внутрішньої безпеки.

На основі аналізу Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України можемо акцентувати увагу на доволі широкому різноманітті його функцій. Представляється доцільним надати певну їх класифікацію шляхом виокремлення кількох основних груп, що відображають змістовне спрямування діяльності підрозділів внутрішньої безпеки НПУ, зокрема:

- функції протидії внутрішнім правопорушенням в НПУ. Такі функції включають себе низку видів діяльності, що стосуються виявлення, запобігання та припинення тим порушенням законодавства, що вчиняються працівниками Національної поліції як суб'єктами, що не виконують чи неналежним чином реалізують ті повноваження, які їм надані державою як представникам її інтересів. І.А. Волков зазначає, що однією з головних функцій діяльності підрозділів внутрішньої безпеки щодо запобігання, виявлення, попередження і припинення кримінальних, корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, що готуються або вчинені поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками Національної поліції, є вивчення та протидія, шляхом використанням оперативно-розшукових можливостей, механізму протиправної діяльності, що містить у собі способи скоєння правопорушень, відтворення слідів кримінальних подій, типології поводження осіб, підозрюваних у їх скоєнні. Поінформованість щодо механізму протиправної діяльності працівників поліції береться з узагальнень практики боротьби з правопорушеннями цього виду чи вивчення оперативно-розшукової характеристики злочинів поліцейських, що дозволяє підрозділам внутрішньої безпеки визначити: принципову необхідність і доцільність застосування відповідних оперативно-розшукових заходів для їх своєчасного виявлення і припинення; пріоритетність і послідовність застосування тих чи інших сил, засобів і форм оперативно-розшукової діяльності для збору, збереження і систематизації фактичних даних про підготовлювані або вчинені злочини; технічні засоби і тактичні прийоми проведення оперативно-розшукових заходів з урахуванням накопиче-

ного позитивного і негативного досвіду та наявних можливостей [3, с. 102]. Таким чином, І.А. Волков наголошує на важливості аналізу та вивченні практики оперативно-розшукової діяльності в сфері виявлення правопорушень, вчинених працівниками поліції, для її використання у здійсненні профілактичних засобів. До означеної групи функцій доцільно віднести такі, як: виявлення фактів втягнення поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції у злочинну діяльність, здійснення профілактичних заходів стосовно них, а за наявності достатніх законних підстав документування вказаних протиправних дій; здійснення в межах компетенції організаційних та практичних заходів щодо реалізації та дотримання вимог антикорупційного законодавства; запобігання, виявлення, попередження і припинення фактів здійснення (або фактів сприяння, підбурювання або терпимого ставлення) поліцейськими до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання та ін. [4];

- зовнішньо антидискредитаційні функції, спрямовані на протидію свідомої дискредитації НПУ та її працівників, а також забезпечення безперешкодної роботи поліцейських. Ця група включає низку функцій щодо недопущення негативного впливу на працівників поліції, а саме: координація та проведення заходів щодо протидії фактам поширення завідомо неправдивих відомостей, які дискредитують посадових осіб, а також систему НПУ; виявлення, попередження, припинення та документування протиправних посягань на життя і здоров'я поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції, учинення яких пов'язано з виконанням ними службових обов'язків; організація проведення, за необхідності, підрозділами Національної поліції України заходів щодо забезпечення особистої безпеки поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції, їх близьких родичів та охорони майна; запобігання, виявлення та реагування в межах компетенції на дії керівників органів поліції щодо умисного створення для підлеглих умов, що можуть призвести до вчинення ними правопорушень, порушення принципів адекватного заохочення (нагородження, стимулювання) підлеглих, протекціонізму та безпідставного просування по службі, порушення законності при вирішенні соціальних питань; взаємодія та координація заходів у системі Національної поліції України з питань запобігання, попередження та реагування на факти провокаційних дій, спрямованих на компрометацію поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції тощо [4];

- організаційно-впорядковувальні функції, які спрямовані на забезпечення перевірки дотримання встановленого режиму доступу до приміщень НПУ та документації. Так, Правила пропускного режиму на території апарату МВС мають за мету запобігання: проникненню на територію та в режимні приміщення (зони, території) МВС сторонніх осіб; відвіданню без належної на те потреби режимних приміщень (зони, території) працівниками МВС, центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, відрядженими особами, а також іншими відвідувачами; несанкціонованому доступу сторонніх осіб до матеріальних носіїв секретної інформації та приміщень, де проводяться секретні роботи; несанкціонованому винесенню (вивезенню) за межі території апарату МВС або режимних приміщень (зони, території), а також унесенню (увезенню) до них матеріальних носіїв секретної інформації; внесенню (ввезенню) на територію апарату МВС аудіо-, відео-, фотоапаратури, інших технічних засобів без відповідного дозволу [5] До групи функцій, що реалізують встановлену мету, відноситься: аналіз та проведення необхідних перевірок з питань дотримання порядку зберігання матеріальних носіїв службової документації; правил пропускного режиму та порядку надання доступу до режимних приміщень [4];

- функції забезпечення кадрової безпеки. До функцій розглядуваної групи слід віднести: запобігання прийняття на службу в Національну поліцію України осіб, які не відповідають вимогам до кандидатів на службу в поліції та на яких поширюються обмеження, пов'язані зі службою в поліції; забезпечення заходів внутрішньої безпеки при процедурах конкурсного відбору на посади поліцейських, атестації поліцейських, а також сприяння упо-

вноваженим керівникам органів поліції при вирішенні питань про комплектування підпорядкованих підрозділів кваліфікованими кадрами шляхом надання таким керівникам довідкової інформації у вигляді рекомендацій по суті рішення про доцільність призначення кандидатів на посади номенклатури НПУ, інші керівні посади, прийняття на службу осіб, які раніше проходили службу в системі органів внутрішніх справ чи НПУ, переміщення в системі НПУ, а також присвоєння чергових спеціальних звань поліцейським у порядку заохочення [4];

- забезпечення фінансового та майнового правопорядку. Як справедливо наголошує А.Г. Гончар, підрозділи Національної поліції України є суб'єктами фінансових правовідносин, тому фінансову та господарську діяльність щодо їх фінансування й матеріально-технічного забезпечення здійснюють відповідно до головних принципів фінансової діяльності держави. До таких автор відносить: принцип системності, який полягає в об'єднанні за відповідної диференціації окремих підходів для виконання як загальних, так і спеціальних завдань матеріально-технічного забезпечення НПУ; принцип плановості (визначеності завдань, форм і методів цієї діяльності, її суб'єктів та об'єктів); принцип підконтрольності, визначення чітких субординаційних відносин між органами (службами, підрозділами), які його здійснюють, та систематичності проведенні контрольно-ревізійних заходів; принцип економічності при визначенні пріоритетних напрямів і сфер такого забезпечення; економії матеріальних цінностей [6, с. 268]. В межах забезпечення додержання означених принципів відбувається виявлення, запобігання, попередження та припинення порушень у сфері фінансово-господарської діяльності в системі НПУ [4]);

- інформаційні функції пов'язані із отриманням, обробкою та використанням в порядку, визначеному законодавством, інформації, необхідної для виконання підрозділами завдань. Мова йде, насамперед, про інформацію щодо вчинення працівниками НПУ порушень законодавства. До цієї групи слід віднести такі функції, як: збирання, накопичення, систематизація та аналіз інформації щодо негативних явищ і тенденцій у системі НПУ, а також ужиття заходів щодо їх запобіганню; взаємодія та обміну інформацією з органами поліції, іншими правоохоронними органами, органами державної влади з питань попередження та виявлення кримінальних, корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень серед поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції [4];

- функції підтримки законності та забезпечення встановленого правопорядку в сфері оперативно-розшукової діяльності. Наприклад, здійснення, згідно з вимогами нормативно-правових актів МВС України, виготовлення, обліку і видачі засобів забезпечення оперативно-розшукової діяльності, які зашифровують особу чи відомчу належність поліцейських, транспортних засобів оперативних підрозділів НПУ, оперативних працівників та транспортних засобів оперативних підрозділів інших правоохоронних та розвідувальних органів; запобігання, виявлення та попередження фактів незаконного використання поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції несправжніх імітаційних засобів, а також засобів забезпечення оперативно-розшукової діяльності, які зашифровують особу чи відомчу належність поліцейських і транспортних засобів оперативних підрозділів НПУ [4].

Висновки

Таким чином, проведений аналіз дає змогу дійти до висновку, що функції – це обумовлені завданнями практичні напрямки діяльності підрозділів внутрішньої безпеки НПУ. Зважаючи на доволі значну кількість функцій, для кращого сприйняття їх змістовної спрямованості, останні найбільш доцільно поділити на декілька груп, окремі з яких мають особливе значення для профілактики правопорушень. Так, до першої групи слід віднести функції з протидії правопорушенням, що вчиняються поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції, що порушують встановлені законодавством зобов'язання щодо належного виконання ними своїх обов'язків, а також неупередженого додержання прав та свобод громадян. А відтак, такі функції спрямовані на запобігання внутрішньо системної дискредитації НПУ. Другу групу складають функції з недопущення негатив-

ного впливу на працівників НПУ з боку інших осіб. Функції, об'єднані в цьому блоці, протидіють зовнішній дискредитації роботи Національної поліції та її посадових осіб. Таким чином, обидва виділені блоки функцій включають в себе заходи із профілактики порушення встановленого правопорядку в діяльності НПУ.

На основі викладеної класифікації можна зробити висновок, що профілактична діяльність є неодмінним елементом практично кожної із названих груп функцій підрозділів внутрішньої безпеки. Вона має реалізуватися: в антикорупційному напрямку роботи; в протидії перешкоджанню реалізації працівниками поліції своїх законодавчо обґрунтованих повноважень, зокрема в тих, що посягають на права та свободи людини, на кшталт порушення принципу рівності, неправомірного спричинення фізичних обмежень, фізичного чи морального насильства з боку працівників поліції, тощо; у забезпеченні дотримання спеціального правового режиму доступу до інформації та службових приміщень тощо.

SUMMARY

It is argued that functions are practical directions of activity of internal security units of the National Police determined by the tasks. Given the rather large number of functions, for a better perception of their substantive orientation, it is proposed to divide the latter into several groups, some of which are of particular importance for the prevention of offenses. Thus, the first group includes functions to counteract offenses committed by police officers, civil servants and other police officers who violate the obligations established by law regarding the proper performance of their duties, as well as impartial observance of the rights and freedoms of citizens. Thus, such functions are aimed at preventing internal systemic discrediting of the National Police. The second group consists of functions to prevent negative influence on the employees of the National Police from other persons. The functions combined in this block counteract external discrediting of the work of the National Police and its officials. Thus, both highlighted blocks of functions include measures to prevent violations of the established law and order in the activities of the National Police of Ukraine.

It is concluded that preventive activities are an indispensable element of almost each of the named groups of functions of internal security units. It should be implemented: in the anti-corruption direction of work; in counteracting obstruction of the exercise by police officers of their legally justified powers, in particular in those that encroach on human rights and freedoms, such as violation of the principle of equality, unlawful infliction of physical restrictions, physical or moral violence by police officers, etc.; in ensuring compliance with the special legal regime of access to information and office premises, etc.

Keywords: functions, tasks, units, internal security, National Police of Ukraine.

Література

1. Словник української мови: [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. - Київ : Наук. думка, 1970 - 1980. Т. 10: Т-Ф/ ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. 1979. 658 с.

2. Арабаджи Н. Б. Правоохоронна функція Національної поліції. Актуальні проблеми політики. Вип. 70. 2022. С. 10-15.

3. Волков І. А. Пріоритетні напрями дослідження особливостей оперативно-розшукової протидії підрозділами внутрішньої безпеки злочинам, що вичиняються працівниками Національної поліції. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави. Харків. 2018. С. 101-103

4. Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України. Наказ Національної поліції України від 09.11.2015. № 83 URL: https://dostup.org.ua/request/55439/response/132816/attach/3/.pdf?cookie_passthrough=1

5. Про затвердження Правил пропускного режиму на території апарату Міністерства внутрішніх справ України. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.04.2016. № 318. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0716-16#Text

6. Гончар А. Г. Принципи та стадії фінансування і матеріально-технічного забезпечення Національної поліції України. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. № 1 (106). 2018. С. 265-276.